

MARCELI BURDELSKI

WPLYW PROCESU SUKCESJI W KOREAŃSKIEJ REPUBLICIE
LUDOWO-DEMOKRATYCZNEJ NA STABILNOŚĆ
REGIONALNEGO SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA
W AZJI PÓŁNOCNO-WSCHODNIEJ

Śmierć przywódcy Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej Kim Dzong Ila ma istotny wpływ na przebieg procesu sukcesji w tym kraju, jego stabilność i międzynarodowe bezpieczeństwo w regionie Azji Północno-Wschodniej.

Półwysep Koreański należy do miejsc na kuli ziemskiej charakteryzujących się dużym nagromadzeniem wojska, broni konwencjonalnej i masowego rażenia. Wojnę koreańską zakończył Traktat o rozejmie zawarty 27 lipca 1953 r. pomiędzy dowództwem Organizacji Narodów Zjednoczonych a Koreańską Armią Ludową i Chińskimi Ochotnikami Ludowymi¹. W chwili obecnej nie ma większych szans na zawarcie traktatu pokojowego definitywnie kończącego wojnę koreańską. Wskutek stanowiska KRLD zostało podważone funkcjonowanie mechanizmu rozejmowego, w którym uczestniczy Rzeczpospolita Polska jako członek Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei. Według opinii So Ki Soka, dyrektora ds. kontaktów zewnętrznych Instytutu Rozbrojenia i Pokoju przy Ministerstwie Spraw Zagranicznych KRLD, wyrażonej w czasie mojej wizyty studyjnej w tym państwie w październiku 2011 r.: „z traktatu zawierającego 264 artykuły dzisiaj funkcjonuje tylko jeden dotyczący linii demarkacyjnej”.

Region Azji Północno-Wschodniej nie posiada wykształconych systemów bezpieczeństwa międzynarodowego porównywalnych z Europą. Polityka bezpieczeństwa głównych regionalnych uczestników charakteryzuje się silnym nacjonalizmem i podejściem *realpolitik*. Ważny jest udział Stanów Zjednoczonych w regionalnym systemie bezpieczeństwa.

Rozpoczęcie w 2003 r. z inicjatywy Chińskiej Republiki Ludowej rokowań sześciopartnych dotyczących likwidacji programu nuklearnego KRLD napawało optymizmem w sprawie budowy regionalnego systemu bezpieczeństwa. Agenda tych rozmów

¹ Ch. Birchmeier, M. Burdelski, E. Jendraszczak, *50-lecie Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei*, Warszawa 2003, s. 21-24; G. Jonsson, *Peace-keeping in the Korean Peninsula: The role of the Commissions*, Seoul 2007, s. 542-565.

obejmowała nie tylko likwidację arsenałów północnokoreańskiej broni nuklearnej, ale także kwestie: traktatu pokojowego, regionalnego systemu bezpieczeństwa, stosunków Północ – Południe. Trzeba dodać, że jednocześnie KRLD rozwijała programy nuklearne, w tym wzbogacania uranu. Dokonywała prób nuklearnych i raketowych.

W 2008 r. prezydent Republiki Korei Li Mjung Bak dokonał przewartościowania polityki wobec Północy, odrzucając politykę „słonecznego blasku i zaangażowania” prezydentów Kim De Dżunga i Ro Mu Hjuna. Nowa polityka w stosunku do KRLD jest nakierowana na otwarcie w sferach gospodarczej i społecznej oraz rezygnację z broni nuklearnej. W zamian za te działania prezydent Li Mjung Bak zaoferował 3000 USD dochodu *per capita* dla każdego obywatela KRLD. Propozycję tę KRLD odrzuciła, uznając ją za zniszczenie rezultatów stosunków Północ – Południe i zakwestionowanie dwóch deklaracji pheniańskich z 2000 i 2007 r. W opinii Thae Yong Ho, wicedyrektora Departamentu Europy Ministerstwa Spraw Zagranicznych KRLD, wyrażonej w czasie mojej wizyty studyjnej w październiku 2011 r.: „Na początku XXI wieku osiągnięto postęp. Deklaracje z 25 czerwca 2000 i 4 października 2007 r. stworzyły nowe porozumienia i pojednanie. W 2008 r. do władzy doszedł Li Mjung Bak i wszystko zniszczył. Cały świat popierał naszą współpracę. Li Mjung Bak zniszczył rezultaty współpracy całej dekady. Podważył i odrzucił dwie deklaracje Północy i Południa. Odrzucił ideę konfederacji. Chce je zastąpić modelem liberalnej demokracji. Jedyne realistyczne podejście to koegzystencja dwóch różnych systemów Północy i Południa. Li Mjung Bak chce absorpcji Północy przez Południe. W praktyce doprowadził do sytuacji na krawędzi wojny i pokoju. Koncepcja Li Mjung Baka prowadzi do wojny. Jego przesłanie zjednoczenia oznacza wojnę. Musimy bronić pokoju”².

Stosunki Północ – Południe charakteryzują się atmosferą konfrontacji. Mieliśmy incydenty z zatopieniem fregaty Choenan przez okręt podwodny i ostrzelaniem wyspy Yonpyong przez północnokoreańską artylerię. Południowokoreańska reakcja na śmierć przywódcy wskazuje, że stan napięcia i konfrontacja w stosunkach Północ – Południe będą trwałe. Tajne rozmowy w sprawie szczytu międzykoreańskiego zakończyły się fiaskiem. W Berlinie prezydent Li Mjung Bak zaproponował nową strategię zjednoczenia, opartą na absorpcyjnym modelu niemieckim.

W stanowiskach głównych aktorów obserwujemy dyferencjację: zbliżenie Stanów Zjednoczonych i Japonii w poparciu dla Republiki Korei, przy jednoczesnym umiarkowanym poparciu ze strony KRLD dla ChRL i Rosji. Potwierdziły to niedawne wizyty zmarłego przywódcy KRLD Kim Dzong Ila w tych krajach. Chiny nigdy nie poparą procesu zjednoczenia Korei w oparciu o absorpcję Północy przez Południe. Nie chcą bowiem zjednoczonej antykomunistycznej Korei ze stacjonującymi wojskami amerykańskimi na całym terytorium.

² Rozmowa autora z Thae Yong Ho w czasie wizyty studyjnej w Pjongjangu, październik 2011 r.

Rola przywódcy w systemie politycznym KRLD i zagadnienie sukcesji

Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna ma unikatowy w skali świata system polityczny. Jest to hybryda wschodnioazjatyckiego despotyzmu inspirowanego przez neokonfucjanizm, połączona ze stalinowską wersją komunizmu. System polityczny i gospodarczy stworzony przez Kim Ir Sena od 1998 r. został wzbogacony o zasadę Songun: „wojsko pierwsze”. Jednym z jego kanonów jest izolacja od świata zewnętrznego. W przeszłości Korea zyskała miano „pustelniczego królestwa” i to określenie jest aktualne do dziś³.

Kim Ir Sen stworzył perfekcyjny system edukacji politycznej, funkcjonujący od przedszkola do śmierci. Zajęcia z edukacji politycznej obowiązują wszystkich. Sobota jest dniem obowiązkowego studiowania idei *dźucze*. Ideologia *dźucze*, stworzona przez Kim Ir Sena, oznacza samodzielność i opieranie się na własnych wzorach. Masowa propaganda obejmuje nie tylko media, ale także system transmisji radiowych przez głośniki, które są w każdym mieszkaniu. Pozycja w systemie zależy od pozycji klasowej (51 kategorii) i lojalności wobec przywódcy (Sonbon). Mamy trzy główne kategorie:

- 1) czystą klasę: wyższe kadry wojskowe, wyższe kadry partyjne, aparatu państwowego i bezpieczeństwa;
- 2) klasę podejrzaną: robotnicy, pracownicy skolektywizowanych gospodarstw rolnych;
- 3) klasę wrogą: rodziny były właścicieli ziemskich, kapitalistów, osoby mające rodziny na Południu i osoby skazane za działalność kontrrewolucyjną.

Od przynależności do określonej kategorii zależy członkostwo w partii, możliwość zamieszkania w Pjongjangu, przyjęcie na studia, rodzaj pracy oraz wielkość przydziałów żywności, ubrań i innych dóbr.

W KRLD obowiązuje neokonfucjański model z narodem jako rodziną i wodzem jako ojcem. Ideolodzy *dźucze* twierdzą, że to nie jest kult jednostki. Wódz ma zbiorowe doświadczenie i umiejętności całego narodu i dla jego dobra sprawuje rządy. Pierwsza sukcesja odbyła się w 1994 r. po śmierci Kim Ir Sena. Kim Dzong Il był przygotowywany do objęcia władzy od 1974 r. Powierzano mu kolejne stanowiska w partii i państwie.

Obecna sukcesja przebiega w odmiennych warunkach. Nieoficjalne informacje o wyznaczeniu Kim Dzong Una na następcę przez Kim Dzong Ila pojawiły się w roku 2007. Dwaj pozostali synowie nie byli brani pod uwagę. Kim Dzong Nam zasłynął wyprawą do japońskiego Disneylandu z fałszywym paszportem dominikańskim. Do Japonii nie został wpuszczony i deportowano go do Pjongjangu.

³ M. Burdelski, *Pustelnicze królestwa*, „Polska Zbrojna”, nr 2, 8.01.2012, s. 51-52.

Obecnie przebywa w Chinach (Pekin i Makao), reprezentując północnokoreańskie przedsięwzięcia gospodarcze w tym kraju. Pozostali dwaj synowie – Kim Jong Chul i Kim Dzong Un – urodzili się ze związku z Ko Yung Hee, koreańską tancerką pochodzącą z Japonii. Eksperci twierdzą, że wybór trzeciego syna jest związany z jego predyspozycjami przywódczymi. W kręgu najbliższej rodziny wymienia się siostrę przywódcy Kim Kyong Hui, która bardzo wyróżnia się na tle północnokoreańskiego establishmentu, i jej męża Czang Song Taeka. Przyrodni brat zmarłego przywódcy Kim Pyong Il jest od 1998 r. ambasadorem KRLD w Polsce⁴. Z oficjalnego związku z Kim Jung Suk jest jeszcze córka Kim Sul Sung, Związki z Song Hae Rim, Ko Yung Hee i ostatni z Kim Ok miały charakter nieformalny. Obecnie władza pozostanie w rodzinnym klanie, który jest reprezentowany przez Kim Dzong Una, szwagra i siostrę zmarłego przywódcy oraz jego stryja Kim Yong Nama.

Rola klanów w Azji Wschodniej ma duże znaczenie. W Korei klany mają swój rodowód wywodzący się z dynastii Koryo. Kim Ir Sen nie wywodził się z nizin społecznych. Jego dziadek posiadał duże gospodarstwo rolne w Mangoyande. Rodzice byli chrześcijanami. Ojciec ukończył amerykańską szkołę średnią Sunshil.

Kim Dzong Il po wylewie w 2008 r. nie wrócił nigdy do pełni zdrowia. Materiały filmowe z wizyty w Rosji w sierpniu 2011 r. pokazują, że poruszał się z trudem i lewa ręka nie była w pełni sprawna. Jego ojciec zmarł na zawał serca w 1994 r. Po dramatycznych wydarzeniach i kryzysie grożącym wojną przebywał w swoim pałacu w górach Mjonhansan. Droga prowadząca do tego miejsca była nie najlepsza, nie było lądowiska dla helikopterów. Warunki te uniemożliwiały uruchomienie szybkiej pomocy medycznej. Kim Dzong Il po objęciu władzy kazał zbudować autostradę do Mjonhyansan i lądowisko dla helikopterów. Twierdzenia Narodowej Służby Wywiadu Republiki Korei (NIS), że śmierć nie nastąpiła w specjalnym pociągu, są nieuzasadnione. Pociągów jest kilka. NIS poniosła ostatnio kilka spektakularnych porażek. Dotyczy to braku informacji na temat storpedowania fregaty Choenan, ostrzelania wyspy Yonpyong i śmierci przywódcy. Prezydent Li Mjung Bak dowiedział się o śmierci Kim Dzong Ila dopiero po ogłoszeniu faktu zgonu przez oficjalne media KRLD.

Obecna sukcesja, porównując ją z poprzednią, odbywa się w innych okolicznościach. Decyzja o sukcesji została ogłoszona we wrześniu 2010 r. na konferencji partyjnej odbywającej się w Pjongjangu. Przed konferencją Kim Dzong Un został awansowany na stopień czterogwiazdkowego generała.

Funkcjonariusz Komitetu Centralnego PPK Ri Kang Chol uznał w czasie mojej wizyty w KRLD w listopadzie 2010 r., że wybór Kim Dzong Una na wiceprzewodniczącego Komisji Wojskowej KC PPK i na członka KC PPK był jednym z ważniejszych wydarzeń Konferencji PPK. Zdaniem Ri Kang Chola reprezentuje on

⁴ M. Burdelski, *Relations between The Republic of Poland and Democratic Peoples Republic of Korea*, „Pacific Focus” 2010, no. 2, s. 284.

następne pokolenie przywódców PPK. W październiku 2011 r. stwierdził, że towarzysz Kim Dzong Un będzie kontynuował dzieło rewolucji, a tymczasem pomaga kierować Kim Dzong Iłowi. Sukcesja, według Ri Kang Chola, nie ma wpływu na stulecie Kim Ir Sena⁵. Paradoksalnie to brzmi w sytuacji, gdy sukcesor będzie te obchody organizował. Pozornie zmiana przywódcy stwarza szansę na zmiany.

Praktycznie nowy przywódca odziedziczy stare problemy i pojawią się też nowe – zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Problem sukcesji można rozpatrywać w aspekcie genetycznym, porównując z poprzednią, a także w ujęciu strukturalnym, patrząc na główne grupy interesów: armię, partię, aparat państwowy, w tym dyplomację, aparat bezpieczeństwa. Wybitny znawca Korei prof. Ruediger Frank z Uniwersytetu w Wiedniu twierdzi, że po latach dominacji wojska władza będzie przesuwac się w stronę partii i instytucji cywilnych. Istotne są też stratyfikacja i zmiany wśród czołowych grup społecznych. Pojawienie się bazarów i elementów rynku kreuje coś w rodzaju klasy średniej. Powstaje pytanie, czy nastąpi większa adaptacja chińskiego modelu przemian. Dotychczasowe krótkoterminowe próby reform z 2002 i 2009 r. kończyły się fiaskiem. Doświadczenie arabskich rewolucji wskazuje, że dostęp do internetu i zachodnich mediów był jednym z podstawowych czynników, które doprowadziły do zmian w tych krajach. KRLD wyciągnęła z tego wnioski, a szczególnie dotyczy to rewolucji libijskiej.

Problem sukcesji można ponadto rozpatrywać w ujęciu funkcjonalnym. Czy zmieni się mechanizm podejmowania decyzji? Kto będzie podejmował zasadnicze decyzje polityczne i gospodarcze? Ważny jest aspekt prognostyczny. Czy sukcesja zapewni dalsze funkcjonowanie charyzmatycznego typu przywództwa, które było sprawowane za rządów Kim Ir Sena i Kim Dzong Iła. Kim Dzong Un w ostatnim dniu uroczystości pogrzebowych został ogłoszony głównodowodzącym Koreańskiej Armii Ludowej i szefem Partii Pracy Korei. Później nastąpi instytucjonalizacja i wybór na najwyższe urzędy w państwie.

O stabilności systemu decydują czynniki zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne. Można przewidywać różne scenariusze rozwoju w przyszłości. Autorzy z Rady Stosunków Międzynarodowych z Waszyngtonu, renomowanego *Think Tanku*, Paul B. Stares i Joel S. Witt przedstawili trzy scenariusze sukcesji w Korei Północnej⁶:

- 1) sukcesja zarządzana – została przeprowadzona w wypadku Kim Dzong Iła i trwała 20 lat. Dziś trudno to powtórzyć. Młody przywódca musi zostać w pełni zaakceptowany przez kierownictwo partyjne, wojskowe i aparat bezpieczeństwa;

⁵ Rozmowa autora z Ri Kang Cholem w czasie wizyty studyjnej w Pjongjangu, październik 2011 r.

⁶ P. Stares, J.S. Witt, *Preparing for Sudden Change in North Korea*, Council Special Report, no. 42, January 2009, Washington 2009, s. 10.

- 2) sukcesja kontestowana – powstanie kierownictwo kolektywne, które będzie zarządzać krajem. Dużą rolę będzie odgrywać Czang Tang Sek, obecnie wiceprzewodniczący Komisji Wojskowej KC PPK, zastępca członka Biura Politycznego KC PPK, szwagier zmarłego przywódcy, weteran Kim Yong Nam i wojskowi;
- 3) sukcesja nieudana – najważniejsze grupy nacisku nie popierają w pełni następcy. Jego rola jest marginalizowana. Do władzy dochodzą technokraci, którzy porozumiewają się z Seulem. Następuje absorpcja Korei Północnej przez Koreę Południową.

Jaki scenariusz zostanie zrealizowany, pokaże czas. Szczególnie trzeci model budzi kontrowersje. Nie ma na razie żadnych przesłanek wskazujących na to, że taka grupa technokratów istnieje i ma realne szanse dokonać radykalnej zmiany politycznej. Najbardziej prawdopodobny jest model sukcesji zarządzanej. Proces przejmowania pełnej kontroli przez nowego przywódcę musi potrwać.

Choć masowe żale i płacze budzą zdumienie w Europie, to trzeba pamiętać, że większość północnych Koreańczyków otaczała Kim Ir Sena i Kim Dzong Ila półboską czcią.

Wyzwania o charakterze wewnętrznym

KRLD jest najbardziej zmilitaryzowanym państwem na świecie. Wydaje ona 35% PKB na obronę narodową. W liczbach bezwzględnych przy niskim PKB KRLD jest to połowa kwoty wydawanej na obronę przez Republikę Korei. Trudno jednoznacznie ocenić wartość bojową Koreańskiej Armii Ludowej. Liczy ona 1,2 mln żołnierzy. Atutem armii są uderzeniowe jednostki bojowe, skoncentrowane wokół Strefy Zdemilitaryzowanej. Artyleria dysponuje działami i raketami o dużym kalibrze i zasięgu. Są one skoncentrowane wzdłuż Seulu. Od Seulu do Strefy Zdemilitaryzowanej jest 56 km. Artyleria KAL dysponuje tysiącem dział o kalibrze ponad 144 mm. Salwa z tych dział zamieniłaby Seul w morze płomieni. Nie ma tu potrzeby użycia broni jądrowej. Broń atomowa ma służyć odstraszeniu. Jest polisą ubezpieczeniową na życie, jak powiedziano mi w Pjongjangu. Ekspertsi szacują, że KRLD ma od 6 do 8 bomb nuklearnych o niewielkiej mocy. Nie ma pewności, czy ich środki przenoszenia są skuteczne. Próby raketowe wykazały, że nadal są pewne problemy. Wojska uderzeniowe liczą około 600 tysięcy. Gorzej wygląda lotnictwo, marynarka wojenna i broń pancerna. Mamy do czynienia z luką technologiczną. Ponadto są jednostki budowlane, inżynieryjne, kolejowe i rolnicze. Armia jest podstawowym filarem stabilności systemu politycznego KRLD.

Sytuacja ekonomiczna mimo nieznacznej poprawy w ostatnim okresie jest ciągle zła. 70% zakładów przemysłowych nie pracuje z powodu braków energii. Po zala-

maniu gospodarczym, które nastąpiło w połowie lat 90., część społeczeństwa uzyskuje dochody poza sektorem państwowym. Korupcja jest wszechobecna. Reformy przeprowadzone przez Kim Dzong Ila w 2002 r. przyniosły następujące rezultaty:

- wzrost monetaryzacji gospodarki poprzez zastępowanie Powszechnego Systemu Dystrybucji przez pieniądze;
- wzrost cen średnio o 2500%;
- podwyżka płac średnio o 1800%;
- siedemdziesięciokrotna deprecjacja oficjalnego kursu waluty północnokoreańskiej;
- uzyskanie autonomii przez przedsiębiorstwa państwowe w zakresie polityki zatrudnienia;
- zwiększenie dyscypliny budżetowej przedsiębiorstw;
- stworzenie trzech specjalnych stref ekonomicznych dla przyciągnięcia zagranicznych inwestorów: Shinidzu (na wzór Hong Kongu), przemysłowej Kaesong i góry Kumgang;
- umożliwienie chłopom zagospodarowania zboczy górskich powyżej 30% nachylenia stoku.

Kłopoty z zaopatrzeniem poprzez Powszechny System Dystrybucyjny zostały rozwiązane przez bazy. Konsekwencją tych reform był wzrost inflacji i pogłębienie rozwarstwienia społecznego. Reformy sprzyjały wzrostowi zamożności warstwy rządzącej. Nie spowodowały żadnych zmian jakościowych w gospodarce północnokoreańskiej. Bazy były nie tylko miejscem wymiany dóbr. Niektóre dobra, takie jak południowokoreańskie DVD, służą wymianie informacji.

Kryzys gospodarczy trwający wiele lat został spowodowany następującymi czynnikami:

- trwałym niedoborem energii;
- nadmiernym obciążeniem budżetu wydatkami obronnymi;
- niedoborem wysoko wykwalifikowanych pracowników;
- centralizacją procesów decyzyjnych we wszystkich działach gospodarki;
- organizacją kosztownych uroczystości masowych i imprez służących indoktrynacji społeczeństwa;
- gigantomanią, która sprowadzała się do budowania niekomercyjnych, kosztownych budynków służących głównie indoktrynacji społeczeństwa, czego przykładem może być hotel Ruyong w Pjongjangu budowany od wielu lat.

Konsekwencje tego kryzysu to:

- trwały deficyt obrotów handlu zagranicznego, skutkujący brakiem twardej waluty na zakupy produktów o zaawansowanej technologii i ich komponentów;
- brak uczestnictwa w światowym systemie finansowym i bankowym spowodowany przez zadłużenie zewnętrzne i sankcje Rady Bezpieczeństwa ONZ na podstawie Rezolucji nr 1874 z 2009 r. ograniczające dopływ twardej waluty do gospodarki KRLD.

Władze kreują w gospodarce stan permanentnej mobilizacji. Organizowane są wielkie kampanie typu stu- czy stu pięćdziesięciodniowe bitwy pracy. Punktem zwrotnym jest stulecie urodzin Kim Kir Sena przypadające 15 kwietnia 2012 r. To zadanie spada teraz na nowego przywódcę. Uroczystości te mają skonsolidować społeczeństwo północnokoreańskie wokół Kim Dzong Una. Mają też pokazać, że nowy przywódca jest zdolny do konfrontacji ze Stanami Zjednoczonymi i Koreą Południową i kontynuować rewolucyjne dzieło dziadka i ojca. Obchody będą związane z proklamowaniem „socjalistycznego prosperującego mocarstwa” (Kansong Taeguk). Termin ten został wyznaczony przed kilkoma laty. Realizacja tego projektu była rozłożona na etapy. Przedostatnim była konferencja partyjna we wrześniu 2010 r., która według oficjalnej propagandy „otworzyła bramę do socjalistycznego, prosperującego mocarstwa”. Do kluczowych punktów programu będą należały: Światowa konferencja idei *dźucze* oraz Światowy Wiosenny Festiwal Artystyczny.

Przed nowym przywódcą stoją poważne wyzwania w dziedzinie gospodarki. W opinii Ri Kang Chola pierwsza jest energetyka, a zwłaszcza węgiel kamienny. Konieczna jest budowa nowych i modernizacja istniejących kopalni węgla kamiennego. Jego zdaniem energetyka jest krwiobiegiem kraju. Koreańczycy planują budowę nowych elektrowni wodnych. Dużą wagę przywiązują do przemysłu chemicznego. Odbudowano produkcję winalonu, sztucznej tkaniny stworzonej przez naukowców KRLD w latach 60. W planach jest również modernizacja linii kolejowych i zwrotnic.

Sytuacja żywnościowa jest w dalszym ciągu dramatyczna. Władze KRLD zapelowały do Unii Europejskiej i ONZ o pilną pomoc żywnościową. Unia Europejska podjęła decyzję o udzieleniu pomocy w wysokości 10 mln euro. Rząd polski przekazał pomoc żywnościową dla KRLD w wysokości 0,5 mln PLN poprzez WFP. Według raportów US NGO's, WFP, FAO, UNICEF 6,1 mln mieszkańców KRLD jest zagrożonych niedoborami żywności. Przyczyny fatalnej sytuacji żywnościowej KRLD to:

- górzystość terenu – tylko 10% ziemi nadaje się do uprawy;
- stałe klęski żywiołowe: powódzie, susze i tajfuny;
- przyczyny systemowe – kolektywne gospodarstwa są nieefektywne i źle zarządzane, a pracownicy źle opłacani. Mikroskopijne działki przyzagrodowe wprowadzone w 2002 r. przez Kim Dzong Ila są efektywne i wydajne;
- brak twardej waluty na import żywności;
- brak zmian systemowych – bez przyjęcia modelu wprowadzonego przez Deng Xiaopinga niemożliwa jest zmiana obecnego stanu.

Niefortunna wymiana pieniędzy w 2009 r. była gorzkim doświadczeniem dla rodzącej się z trudem klasy średniej. Niespodziewana rewaluacja wona północnokoreańskiego (KPW) przyniosła chaos i zamieszanie. Była to próba wyeliminowania zagranicznej twardej waluty z rynku wewnętrznego KRLD. Każda rodzina północnokoreańska mogła wymienić 300 tysięcy starych wonów. Była to akcja wymierzona w rodzącą się klasę średnią. Przez dwa miesiące większość sklepów

i punktów wydawania towarów z PSD nie działała. Po dwóch miesiącach przywrócono używanie walut zagranicznych w sklepach i hotelach KRLD.

Ważnym zadaniem dla władz KRLD jest izolacja kraju od wpływów zewnętrznych. Internet jest zakazany. Stworzono wewnętrzny system intranet. Telefonii komórkowa Koryolink nie czyni rewolucji. Każdy z 611 tysięcy subskrybentów ma dostęp tylko do określonych numerów. Izolacja kraju jest podstawowym czynnikiem określającym stabilność wewnętrzną.

Działania podejmowane w stosunku do Południa i partnerów zagranicznych wynikają często z wewnętrznych uwarunkowań.

Otoczenie zewnętrzne

Kontakty zewnętrzne służą zdobyciu środków gwarantujących przeżycie. Zadłużenie zagraniczne KRLD wynosi obecnie 15 mld USD, w tym 11 mld USD wobec Rosji. PKB na głowę mieszkańca w 2008 r. wynosiło 700 USD. Według CIA Factbook dochód ten w 2009 r. wyniósł 1800 USD. Dla porównania w Republice Korei wyniósł 30 tysięcy USD według tego samego źródła. Wielu obywateli ma problemy z dostępem do podstawowych dóbr, takich jak: elektryczność, żywność i ogrzewanie mieszkań. Deficyt obrotów handlu zagranicznego w latach 2000–2005 wyniósł 1 mld USD. Głównymi partnerami handlowymi są Chiny, Brazylia, Algieria i Indie. Wielkość eksportu KRLD w 2009 r. wyniosła 1997 mld USD, a import wyniósł 3096 mld USD. Wielkość bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2010 r. wyniosła 1475 mld USD. Większość z nich pochodzi z Korei Południowej i Chin. W czasie wizyty Kim Dzong Ila w Rosji został podjęty problem zadłużenia KRLD wobec tego kraju. Rosja anuluje 10 mld USD długu, 1 mld USD zostanie przeznaczony na sfinansowanie gazociągu z Rosji do Korei Południowej i modernizację linii kolejowej przebiegającej podobną trasą.

Chiny

Kluczową rolę w budowaniu stabilnego regionalnego systemu bezpieczeństwa na Półwyspie Koreańskim odgrywa Chińska Republika Ludowa, którą Kim Dzong Il odwiedził 9 razy. Przywódcy chińscy w ostatnich latach wielokrotnie odwiedzali KRLD. Kim Dzong Il ostatecznie uznał, że model reform przyjęty przez Pekin nie pasuje do jego państwa. Chiny traktują KRLD jako tradycyjną strefę wpływów. Nigdy nie zgodzą się na zjednoczoną, proamerykańską antykomunistyczną Koreę. Pekin działa zgodnie z własnymi interesami narodowymi i dąży do utrzymania stabilnego otoczenia. Udziela sąsiadowi z południa pomocy, dostarcza żywność, paliwo,

nawozy sztuczne i energię elektryczną. Chiny są pierwszym partnerem handlowym i inwestorem zagranicznym w KRLD. Chcą wyeliminować niepożądane działania, które stanowią zagrożenie dla regionalnego systemu bezpieczeństwa, takie jak: rozwój broni nuklearnej i programów raketowych, akty terrorystyczne, ograniczone działania zbrojne. Stabilizacja ekonomiczna zmniejszyłaby napływ nielegalnych uciekinierów do Chin. Według szacunków Ministerstwa Zjednoczenia Republiki Korei przebywa ich tam obecnie około 150 tysięcy osób. Rząd chiński ich pobyt właściwie toleruje. Ta stabilizacja spowodowałaby rozwój handlu przygranicznego i inwestycji chińskich w strefie przygranicznej. Rozmowy sześciostronne w sprawie zakończenia północnokoreańskiego programu nuklearnego rozpoczęte w inicjatywy Chin są szansą na stworzenie podwalin dla regionalnego systemu bezpieczeństwa.

W opinii Ri Kang Chola ostatnie dwie wizyty Kim Dzong Ila w Chinach to wzmocnienie wzajemnych stosunków i stabilizacji. Według ekspertów chińskich z Centrum Badania Rozwoju Światowego przy Centrum Badań Rozwoju przy Radzie Państwowej ChRL władze chińskie nie ufają do końca przywódcom KRLD. Dotyczy to szczególnie programu atomowego i raketowego.

Stany Zjednoczone

Kluczowa jest polityka Stanów Zjednoczonych wobec Korei Północnej. Polityka amerykańska wobec tego kraju w ostatnich dwóch dekadach uległa znacznej ewolucji. W czasie dwóch kadencji prezydenta Billa Clintona obserwowaliśmy kryzys związany z realizacją przez KRLD programu atomowego. Pod koniec drugiej kadencji doszło do ocieplenia wzajemnych stosunków. Sekretarz Stanu Madeleine Albright odwiedziła Pjongjang i spotkała się z Kim Dzong Ilem. Korea Północna zobowiązała się do moratorium na próby raketowe. Dwie kadencje prezydenta George'a W. Busha także miały dwie odslony. Pierwsza to twarda polityka, która polegała na zaliczeniu KRLD do osi zła i konfrontacji. W 2002 r. amerykański specjalny przedstawiciel do spraw rokowań z Koreą Północną James Kelly oświadczył, że rząd USA ma dowody na prowadzenie przez KRLD programu wzbogacania uranu. KRLD wówczas zaprzeczyła.

Dzisiaj wiemy, że amerykańskie dowody były prawdziwe. W 2003 r. Chiny zaproponowały rokowania sześciostronne. Rozmowy te z dialogiem międzykoreańskim przyniosły nadzieję na rozwiązanie problemu nuklearnego i na zmianę zachowań północnokoreańskiego rządu. Rząd KRLD wykorzystał ten czas na kontynuację zbrojeń atomowych i raketowych. Otrzymał też dużą pomoc humanitarną. Prezydent Barack Obama dąży do utrzymania stabilności na Półwyspie Koreańskim. Amerykanie wspierają politykę prezydenta Li Mjung Baka wobec Korei Północnej. Wspólnie z Republiką Korei i Japonią stworzyli mechanizm konsultacji trójstron-

nych. Amerykanie są gotowi wznowić rozmowy sześciostronne pod warunkiem, że Korea Północna zacznie realnie likwidować program nuklearny. W 2011 r. doszło do dwóch rund rokowań amerykańsko-koreańskich. Trzecia runda miała się odbyć pod koniec grudnia. Według nieoficjalnych informacji Korea Północna była gotowa zrezygnować z programu wzbogacenia uranu. W zamian za to USA byłyby skłonne udzielić pomocy żywnościowej w wysokości 260 tysięcy ton żywności.

Po śmierci Kim Dzong Ila wszelkie wizyty i spotkania dyplomatyczne zostały zawieszane. Państwowa Komisja Obrony KRLD w oświadczeniu z 30 grudnia 2011 r. stwierdziła, że nowy przywódca w pełni przejął rządy i że polityka zagraniczna KRLD nie ulegnie zmianie. KRLD dąży do uzyskania statusu państwa nuklearnego. Jej celem jest też negocjowanie traktatu pokojowego wyłącznie z USA z pominięciem Republiki Korei. W ocenie Ri Kang Chola USA utrzymują swoje wojska w Korei Południowej i dążą do dominacji w regionie Azji i Pacyfiku. Stany Zjednoczone ujawniły w swoim przeglądzie nuklearnym, że KRLD jest jednym z priorytetowych celów ataku nuklearnego. Wspólnie z Koreą Południową prowadzą działania przeciwko Korei Północnej. Doprowadziły do wprowadzenia sankcji i blokady KRLD. USA musi zmienić swoją politykę wobec KRLD. Oceny te są jednoznaczne.

Japonia

Polityka Japonii wobec KRLD opiera się na wspólnych ustaleniach sojuszniczych. Japonia jest aktywnym uczestnikiem rozmów sześciostronnych. Ze względu na bliskie sąsiedztwo odczuwa zagrożenie związane z programem nuklearnym. Dla Japonii ważkim problemem jest wyjaśnienie sprawy uprowadzenia obywateli Japonii przez wywiad KRLD. Po wizycie premiera Koizumi w Pjongjangu i przyznaniu się Kim Dzong Ila do tego procederu kilka osób uwolniono. Kim Dzong Il tłumaczył, że zrobili to niewłaściwi ludzie. Skandalem odbiła się sprawa wydania Japończykom szczątków Megumi Yokoty. Gdy okazało się, że wydano szczątki innego obywatela, dialog w tej sprawie przerwano. W rządzie japońskim zostało powołane specjalne stanowisko do spraw uprowadzonych.

Według Ri Kang Chola „warunkiem poprawy stosunków Japonii z KRLD jest rezygnacja z wrogiej polityki. Nastawienie Koreańczyków zarówno na północy, jak i na południu jest negatywne. Według nich Japończycy muszą z serca przeprosić i odplacić za zbrodnie. Bez przeprosin i rekompensaty nie będzie nic. Nie zależy to ani od partii, ani od premiera. Nowy rząd japoński musi zmienić politykę”. Takie stanowisko nie rokuje postępu w przyszłości. W 2006 r. w związku z moim udziałem w Światowym Kongresie Politologii w Fukuoce przebywałem tydzień w Tokio. W Tokio wylądowałem 7 lipca 2006 r. w dniu północnokoreańskiej próby raketowej, która przeleciała nad Japonią. Byłem świadkiem japońskiej reakcji.

Uczestniczyłem w konferencji prasowej w Tokijskim Klubie Prasy Międzynarodowej. Przedstawiciele japońskiej polityki i mediów byli autentycznie wstrząśnięci tą próbą rakiętową. Z podobnym stanowiskiem spotkałem się w czasie seminarium poświęconego Korei Północnej w tokijskim Instytucie Spraw Międzynarodowych. O wadze problemu uprowadzonych świadczy fakt powołania stanowiska do tych spraw w rządzie Japonii.

Rosja

Związek Radziecki był przez lata protektorem i kreatorem wielu wydarzeń w KRLD. Stosunki wzajemne popsuly się w czasie sporu pomiędzy KPZR a KPCh. Kim Ir Sen zajął stanowisko neutralne bliższe Chinom. Pod koniec lat 80. Michaił Gorbaczow podjął decyzję o przejściu na rozliczenia wolnodewizowe. Oznaczało to dramatyczne zmniejszenie obrotów wzajemnych i wstrzymanie w ramach pomocy dostaw paliw, energii i żywności.

Po upadku Związku Radzieckiego stosunki Rosji z KRLD rozluźniły się. KRLD w Rosji Jelcyna stała się niepożądanym gościem. Rosja walczyła o pełną legitymizację swojej pozycji w „klubie międzynarodowym”. W regionie Azji Północno-Wschodniej stawiała raczej na Chiny i Republikę Korei. Stosunki Jelcyna z Kim Dzong Ilem były nie najlepsze. Kim Dzong Il otwarcie popierał Ziuganowa. Zmiana nastąpiła po objęciu władzy przez Władimira Putina. Wymieniono wizyty na najwyższym szczeblu. Dzisiaj Rosja jest strategicznym partnerem dla KRLD.

Wicedyrektor Departamentu Europy MSZ Thae Yong Ho tak scharakteryzował stan stosunków wzajemnych po wizycie Kim Dzong Ila w Rosji w sierpniu 2011 r.: „Wizyty są bardzo ważne. [Chodzi także o wizytę w Chinach – M.B.] Służą one naszemu pokojowi, bezpieczeństwu i stabilności. Rosja chce natychmiastowego wznowienia rozmów sześciostronnych. Bardzo pozytywne są rezultaty ekonomiczne [chodzi o kwestię zadłużenia – M.B.]. Gazociąg z Rosji do Korei Południowej przez nasz kraj rozwiąże częściowo nasze problemy energetyczne. Ustalono modernizację linii kolejowej z Rosji przez KRLD do Korei Południowej. Możliwy będzie przewóz towarów pociągiem z Korei do Moskwy i dalej do Polski, Niemiec i Francji. Przejazd skróci się do 10 dni”. Z rozmowy z dyplomatą ambasady Federacji Rosyjskiej w Pjongjangu w czasie mojej wizyty studyjnej w KRLD dowiedziałem się, że Rosjanie planują wydzierżawienie części portu w Chonjin na potrzeby swojej floty wojennej. Plany te są bardzo optymistyczne. Na razie Republika Korei nie wypowiedziała się na temat tych planów. Przy obecnym stanie stosunków Północ – Południe tranzyt gazu przez KRLD byłby bardzo ryzykowny. W sierpniu 2011 r. byłem na stacji kolejowej w Dorasan w pobliżu Strefy Zdemilitaryzowanej. Republika Korei zbudowała nowoczesną linię kolejową z Dorasan do Kesongu. W okresie zbliżenia

ruszyły pociągi towarowe. Planowano uruchomić ruch pasażerski. Dzisiaj jeżdżą tylko dwa pociągi towarowe w tygodniu do strefy ekonomicznej w Kesong. Także termin 10 dni podany przez dyrektora z MSZ jest fantastyczny. Obecnie pociąg towarowy z Qongqing w Chinach potrzebuje trzech tygodni na dotarcie do Antwerpii.

Rosja stała się znowu aktywnym graczem regionalnym. Chce znacząco uczestniczyć w budowaniu regionalnego systemu bezpieczeństwa. Dla KRLD związku z Rosją równoważą coraz większe uzależnienie od Chin. Celem jest uzyskanie środków stabilizujących pozycję Korei Północnej w systemie regionalnym. Oddłużenie umożliwiłoby jej powrót do aktywniejszych stosunków handlowych z Rosją.

Unia Europejska

Unia Europejska jest znaczącym partnerem politycznym i gospodarczym KRLD. W 2011 r. obchodzono dziesięciolecie nawiązania stosunków dyplomatycznych. Władze KRLD traktują Unię Europejską jako źródło pomocy rozwojowej i humanitarnej. Chcieliby, jak to podkreślił Ri Kang Chol, by Unia Europejska była siłą niezależną. Jego zdaniem Unia zawsze powtarza stanowisko Stanów Zjednoczonych. W 2011 r. oficjalna delegacja z wiceministrem Kung Su Ungiem złożyła wizytę w Szwecji, Turcji, Serbii, Francji, Belgii i Polsce. Pozytywnie oceniali roczną polską prezydencję wśród ambasadorów unijnych w Pjongjangu i aktywność ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej gen. dyw. Edwarda Pietrzyka.

Głównym celem politycznym działań dyplomacji unijnej jest eliminacja z polityki KRLD elementów destabilizujących regionalny system bezpieczeństwa. Program nuklearny, testy rakiet balistycznych, próby jądrowe niepokoją Unię Europejską, stąd podejmowała ona stanowcze akcje dyplomatyczne wobec takich działań. Unia zachęca KRLD do zmiany tej polityki.

Rzeczpospolita Polska prowadzi aktywną politykę wobec KRLD. Celem Polski, jako trzeciego państwa, które nawiązało stosunki dyplomatyczne z KRLD i członka Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei, jest osiągnięcie tych samych celów, które postawiła sobie Unia Europejska. Polska ma duży dorobek i doświadczenie związane z aktywnością na Półwyspie Koreańskim. Członkostwo Polski w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych jest kwestionowane przez KRLD, co jest związane z polityką demontażu mechanizmu rozejmowego w Korei. W czasie rozmowy z dyrektorem So Ki Sokiem usłyszałem, że komisja już nie istnieje. Nie ma też Wojskowej Komisji Rozejmowej. Strategią KRLD jest przystąpienie do rozmów o traktacie pokojowym ze Stanami Zjednoczonymi. Podkreślił historyczny wkład polskich wojskowych i dyplomatów w utrzymanie pokoju na Półwyspie Koreańskim. Trudno przypuszczać, aby obecnie KRLD wróciła do mechanizmu rozejmowego. Temat traktatu pokojowego jest w agendzie rozmów sześciopartnych.

Polska jako członek KNPN powinna szukać miejsca w przyszłym mechanizmie pokojowym na Półwyspie Koreańskim, wykorzystać doświadczenie i obecność w Pjongjangu w stosunkach z Republiką Korei i Stanami Zjednoczonymi.

Od 1985 r. działa CHOPOL (Koreańsko-Polskie Towarzystwo Maklerów Okrętowych) – polsko-północnokoreańskie *joint venture*. W 2011 r. rozwiązano sprawę spłaty zadłużenia wobec Polski ze strony KRLD. Współpraca w ramach CHOPOL-u napotyka na liczne utrudnienia. Obecnie jedyny statek CHOPOL-2 pływa pod banderą północnokoreańską. Wynikają z tego problemy dla Polski. Problemy stwarza obsługa finansowa firmy. Sankcje Rady Bezpieczeństwa ONZ powodowały wielokrotne blokowanie kont firmy w różnych krajach. W przeszłości statek CHOPOL-1 został aresztowany w jednym z portów afrykańskich. W 2005 r. CHOPOL-2 uległ awarii w Sao Paulo. Marynarze nie mieli paszportów tylko książeczki żeglarskie i był problem z ich odtransportowaniem do Korei. Żadne lotnisko europejskie nie chciało ich przyjąć. Wysłano ich w końcu przez Stambul.

Firma w latach 2009 i 2010 przynosiła duże straty. Rok 2011 przyniósł zyski. Dyrektor ze strony polskiej Tadeusz Tamkun uporządkował sytuację w firmie. Ze środków pochodzących ze zwrotu długu ma zostać zakupiony lub wylizingowany drugi statek. W czasie mojego pobytu w Pjongjangu dowiedziałem się, że pieniądze będące zwrotem długu znalazły się na koncie CHOPOL-u w pjongjańskim banku i polska strona nie ma do nich dostępu. Takie praktyki są bardzo często stosowane przez władze KRLD. Wiem o tym od dyrektora oddziału CHOPOL-u w Gdyni Zofii Rutkowskiej. Jest to generalnie partner trudny do współpracy. Uważam, że mimo trudności, jeżeli spółka przynosi zysk, to trzeba jej działalność kontynuować. Personel polski ma bezpośredni codzienny kontakt z Koreańczykami północnymi. Jest też możliwość obserwowania bezpośrednio sposobów funkcjonowania firm północnokoreańskich.

Obroty handlowe utrzymują się na minimalnym poziomie. W 2009 r. polski eksport wyniósł 300 tysięcy USD, import 35 mln USD. Polski eksport do KRLD utrzymuje się na niskim poziomie z powodu braku możliwości płatniczych firm z KRLD. W roku 2009 mieliśmy 5 eksporterów i 160 importerów. Uczestniczyłem wówczas w pjongjańskich targach wiosennych. Trudno te targi porównać z imprezami targowymi w innych krajach. Ambasada polska miała trudności z prezentowaniem materiałów promujących Polskę. Bez otwarcia tego kraju nie ma szans na rozwój normalnej współpracy handlowej.

Udzielono też pomocy rozwojowej w postaci małych grantów. Otrzymały je Sekcja Polonistyki Uniwersytetu Języków Obcych, Szkoła Średnia w Phenianie im. Przyjaźni Polsko-Koreańskiej oraz Spółdzielnia Rolnicza im. Przyjaźni Polsko-Koreańskiej. Rozwijana jest też wymiana kulturalna.

Wnioski

KRLD będzie realizowała swoje cele strategiczne. W wymiarze globalnym chodzi o złamanie reżimu nieprolifracji broni nuklearnej i uzyskanie statusu państwa nuklearnego. Będzie stosowała leninowską taktykę: jeden krok naprzód i dwa kroki w tył, chcąc zmusić do ustępstw Stany Zjednoczone i Republikę Korei. Będzie też usiłowała różnicować politykę wobec poszczególnych państw Unii Europejskiej.

Wymiar zewnętrzny obejmie następujące działania: testowanie prezydenta Obamy i doprowadzenie do rozmów dwustronnych w sprawie traktatu pokojowego; zbliżenie z Chinami i Rosją w celu wzmocnienia pozycji we wznowionych rozmowach sześciostronnych i uzyskania pomocy ekonomicznej, szukanie zbliżenia z Unią Europejską, w tym z Polską, w celu wzmocnienia pozycji dyplomatycznej i uzyskania pomocy humanitarnej i rozwojowej; utrzymywanie bliskich stosunków z Iranem, Brazylią i Algierią w celu zapewnienia sobie dostaw surowców.

Wymiar wewnętrzny to pokazanie konsolidacji społeczeństwa północnokoreańskiego po śmierci przywódcy oraz udowodnienie, że system i sukcesor są zdolni kontynuować dzieło dziadka i ojca. Kim Dzong Un musi przeprowadzić uroczystości stulecia urodzin Kim Ir Sena i kontynuować politykę ojca.

Wnioski dla Unii Europejskiej i Polski

Polityka Unii Europejskiej powinna koncentrować się na przeciwdziałaniu destabilizujących dla regionalnego systemu bezpieczeństwa działań rządu KRLD. Trzeba promować doświadczenia i działania Polski wobec KRLD na forum unijnym. Ważne są też działania promujące kulturę, języki i osiągnięcia Polski i państw Unii Europejskiej na terenie KRLD. Wskazany jest udział przedstawicieli państw Unii i Polski w festiwalach artystycznych. Trzeba przyjmować nadal studentów z KRLD oraz kontynuować naszą obecność w CHOPOL-u.

Ze względu na polskie doświadczenie w Komisji Nadzorczej Państw Neutralnych w Korei należy działać na rzecz uczestnictwa Polski w przyszłym mechanizmie pokojowym. Istotne jest też doświadczenie rocznej polskiej prezydencji wśród ambasadorów Unii Europejskiej w Pjongjangu. Trzeba prowadzić z KRLD dialog polityczny dotyczący kwestii trudnych, w tym KNPN. W ramach unijnej polityki ważne jest podjęcie działań na rzecz eliminacji zagrożeń dla bezpieczeństwa na Półwyspie Koreańskim, które stwarza KRLD.

Należy wykorzystywać CHOPOL jako punkt obserwacyjny sytuacji gospodarczej KRLD. Warunkiem funkcjonowania CHOPOL-u są zyski osiągnięte przez tę firmę, dlatego w razie stałych strat należy ją zamknąć.

SUMMARY

INFLUENCE OF SUCCESSION PROCESS IN DPRK FOR STABILITY REGIONAL SECURITY SYSTEM IN NORTH EAST ASIA

DPRK has a unique in the world political system. This hybrid of east-asian despotism inspired neoconfucianism is connected with the Stalinist version of communism. North Korean political system created by Kim Il Sung is still living. Celebrations of 100th birth of Kim Il Sung made function for stability of regime. Domestically it to the society of North Korea shows North Korea Society that Great leader is strong and able confront the US and South Korea. Also show the succession is successful and successor is able to continue of work Grandfather and Father.

Current hostility in North-south relations has brought both countries at the verge of war. One hand North Korea will peaceful environment for Celebrations time, second hand her policy not change China plays a vital role on the on the Korean Peninsula and its policy is driven strictly own national interests. On one side China is strongly interested in the economic development of DPRK. One side China is strongly interested in the economic development of DPRK in order to make this country more economically self-reliant and less dependent on Chinese aid. On the other side china will never accept unified, pro-American and anticommunist Korea.

The main goal of the DPRK is survive within the fast changing world. For achievement this goal use lot measures like: diplomacy, terror, artillery strike, torpedoing.